

ВИЛКОВЕ — МІСТО 3-х ЦЕРКОВ, 72-х ОСТРОВІВ І НЕСКІНЧЕННИХ КАНАЛІВ

Микола Басов, экс-мер м. Вилкове

У горах Шварцвальда, на висоті 678 м над рівнем моря, зливаються два струмки — Бреге й Бригах. Так починається Дунай. Приймаючи на своєму шляху води близько трьохсот приток, тече він через 13 країн Центральної й Південно-Східної Європи. Перший опис Дунаю, датований V ст. до н. е., склав знаменитий історик і географ Стародавньої Греції Геродот. Він відзначив, що «*Істр (Дунай) — найбільша з відомих нам річок*». Детальні дослідження всієї течії Дунаю, що вражають точністю своїх спостережень навіть сучасних географів, зробили римляни.

Придунайський край неповторно прекрасний, дивовижний, цікавий. Кого тільки не захоплювало, не вабало до себе гирло Дунаю: тут селилися перси, готи, скіфи, сармати, греки, гунни, римляни, генуезці, турки, а слов'яни відзначилися поселеннями старовірів-утікачів (липован), а також донських і запорозьких козаків. Скільки визначальних подій, скільки справ, трагічних і славіх, розігрувалося тут, на берегах Дунаю, де гідною декорацією всього, що відбувалося, була найбільша річка.

І все-таки найунікальнішим і найнезвичайнішим місцем Придунав'я можна вважати невелике містечко Вилкове, розташоване на 72-х великих і малих островах у самій дельті Дунаю. Його популярності, з урахуванням кількості населення (9,2 тис. осіб), може позаздрити будь-яке місто України. На суперсучасних автобусах, річкових і морських теплоходах щорічно місто відвідують тисячі туристів з Німеччини, Франції, Австрії, Росії, Білорусі, Молдови, країн Прибалтики.

Місто засноване близько 1746 р. старовірами-утікачами й донськими козаками. Майже одночасно з ними в ці місця прийшли козаки із Запорозької Січі. Сьогодні Вилкове — це місто рибалок, портовиків, моряків і судноремонтників. Воно приваблює як для рибпромисловців-бізнесменів, так і для туристів.

У будь-якому куточку Європи великою популярністю користуються екологічно чисті вилковські яблука, полуниця, виноград, айва, ніжний дунайський оселедець. Тільки у Вилковому ви можете спробувати унікальні вина «Новак» і «Вінок Дунаю», насолодитися незвичайною юшкою з багатьох видів риби. Більшість вилковчан потрапляє у свої будинки тільки на човнах, а якщо пішки, — то по вузьких дерев'яних або бетонних тротуарах, прокладених уздовж каналів-єриків. Їхня довжина — понад 60 км. Подорож тихими каналами міста, незайманими місцями дельти Дунаю, перебування на «зелених стоянках», оформлених у традиціях споконвічного національного побуту, принесе вам масу вражень і змусить надовго запам'ятати ці місця.

З кожним роком Вилкове відвідує все більша кількість туристів, за сезон (травень — вересень) сюди приїжджають більш як 30 тис. організованих відпочивальників. У дунайській дельті й у самому місті переважає екскурсійний туризм: мандрівники прибувають

Микола Басов

на один день, оглянувши місто, вони їдуть у заповідну зону Дунаю, на островах їм пропонують місцеву юшку, а ввечері вони від'їжджають.

Для туристів організуються екскурсії по місту, водні прогулянки по Дунаю, поїздки на о. Зміїний і на «нульовий кілометр» — тобто в те місце, де води Дунаю з'єднуються з водами Чорного моря. Їм, як і іншим відвідувачам, можуть запропонувати нічліг у рибальських острівних хатинах і рибальську юшку по-вилковськи та пізнє багаття. Є в екскурсійній програмі й тури для аматорів-орнітологів.

Вилкове, уже давно назване «Малою Венецією», — одне з найпоетичніших місць південно-західної України. Архаїка старообрядницького укладу, дух «вольниці», пов'язаний зі світосприйнянням і традиціями волелюбного козацтва, асимілятивність як принцип співіснування представників багатьох національностей (росіян, українців, болгар, молдаван, румун, гагаузів), природна унікальність місця — усе це народжує й виховує романтиків. Ці місця не відпускають тих, хто тут народився. Проростаючи корінням у мулисте дно Дунаю, вони пам'яттю й серцем продовжують жити тут.

І зараз у місті живуть люди, чії душі не хочуть миритися з буденністю. Багато років мріє відкрити вилковський краєзнавчий музей А. Шаронов. Він, наділений талантом живописця, створив у Вилковому місцеву картинну галерею. Його любов до своїх сучасників виявляється в невтомній роботі над їхніми портретами; його любов до місцевих пейзажів реалізується ліричними полотнами, що відтворюють дивне різнобарв'я рідних подвір'їв, провулків, єриків і «великого» Дунаю.

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Історики стверджують, що в пониззях Дунаю поселення були задовго до нашої ери. А перша письмова згадка про цей край є в літописі «Повість минулих літ»: там зазначено, що київські князі вели з угличами й тиверцями тривалі війни за приєднання до Русі земель

між гирлами Дністра й Дунаю. У середині X ст. князь Ігор включив придунайські землі до складу Київської Русі. Київський князь Святослав I у 970 р. планував перенести на Дунай свою столицю, звідси «у лодіях і на конях» він починав свої походи на Візантію й Болгарію.

Багатостраждальна історія цього краю. Століттями він зазнавав нападів кочівників. Літописець Іоанн де Плато-Карпіні, який проїжджав придунайськими землями в 1245 р., писав: «*Народу тут залишилося мало: більшість було перебито або забрано в полон татарами*». Наприкінці XV ст. гирло Дунаю захопила Туреччина — це стало початком трьохсотрічного її володіння цим краєм.

Український гетьман Богдан Хмельницький не раз намагався звільнити від турків ці землі. Він посилав сюди з військом свого сина Тимофія. Після возз'єднання України з Росією в 1654 р. боротьба за приєднання Придунайського краю до східнослов'янських земель розпалюється з новою силою. За Петра I російська армія перейшла Дністер і рушила на південь, до Дунаю. Але удача зрадила Петра. У 1738 р. російські війська знову з'являються між Дністром і Дунаєм. Російсько-турецькі війни за ці землі тривали до початку XIX ст. У період між війнами, у 1746 р., у дельті Дунаю, за переказом, осіли втікачі, заснувавши ціле поселення. За іншими свідченнями, на місці нинішнього Вилкового поселення існувало вже в 1690-х роках... Як би там не було, але в 1768 р. на військовій карті Російської імперії з'являється маленьке «Селище липованське» — так спочатку називали сьогодинське Вилкове. Першопрохідниками цих місць стали розкольник-старообрядці й «непокоїне воїнство» — донські й запорозькі козаки. Загалом, історія виникнення Вилкового — це історія гнобленого старообрядництва й козаків-утікачів...

З історії старообрядництва. Князь Київської Русі Володимир в 988—989 рр. увів християнство як державну релігію. Через більш як 600 років від часів хрещення Русі Російська православна церква, маючи велику владу, була надійним помічником у справах державних. Але саме в цей період у ній і відбувся розкол. Трапилося це в другій половині XVII ст. за царювання Олексія Михайловича Романова і за патріарха Никона.

Джерелом розколу стало прагнення уніфікувати богослужбові книги, оскільки під час перекладу їх з грецької на слов'янську було допущено безліч помилок. Їх вирішили виправити, співвідносячи древні грецькі писання з їхніми слов'янськими аналогами. Патріарх Никін, який мав жорсткий характер, став проводити реформу твердою рукою. Нововведення були не завжди зрозумілими й викликали опір.

Розбіжності між старим і новим церковним укладенням для прихильників стародавньої церкви виявилися принциповими. Розколу сприяло й те, що до цього часу в лоні самої Російської православної церкви визріли свої внутрішні протиріччя. Вони мали серйозні наслідки й позначилися як на долях відданих ревнителів стародавнього обряду, так і на долі самого Никона. Його реформи зустріли сильне протистоян-

ня духовних діячів і спричинили внутрішньоцерковний розбрат.

Найяскравішою фігурою опозиції Никонові був «шалений» Авакум (1621—1682 рр.) — протопоп, син сільського священика. У 1653 р. він був засланий у Тобольськ, потім у Забайкалля. Ні катування, ні поневіряння, ні смерть двох синів його не зламали. Він та інші супротивники Никона зазнали жорстоких мук, гонінь, страти. Єпископів, архимандритів без соборного суду позбавляли сану, засилали в далекі монастирі, спалювали в зрубах.

Заручившись підтримкою царя, Никін, проводячи реформу, дбав про власне марнославство, але не забував і про користь держави. І все-таки прагнення влади його підвело. Намагаючись зрівняти права царя й патріарха, він потрапив у немілість. Виник серйозний конфлікт із государем Олексієм Михайловичем, і в 1660 р. в Москві був вибраний новий патріарх. Основні нововведення Никона схвалили, прихильники старих обрядів пішли в підпілля.

Наприкінці XVII ст. старообрядництво розпалося на дві гілки: попівство й безпопівство. Перші визнавали необхідність священиків при богослужінні, другі заперечували всіх «князів церкви», уважаючи, що вони, спонукувані жадобою розкоші, забули про аскетизм і загрузли в гріхах.

Відтепер прихильники старого церковного канону стали зберігати книги, стародавні ікони, дониконівські видання й рукописи в глухих скитах і підвалах монастирів. Виступи захисників «старої віри» одержували підтримку різних верств російського суспільства, що призвело до великого резонансу й збільшило розкол уже в масштабах загальнодержавних.

Офіційну церкву підтримувала держава, а старовірство зазнавало утисків протягом багатьох десятиріч. Гоніння то слабшали, то посилювалися, але ніколи не припинялися.

Старовіри шукали пристановища по всіх країнах Російської імперії, у тому числі й у Придунав'ї.

На початку XVIII ст. дельту Дунаю облюбували для себе донські козаки-старообрядники, послідовники отамана Гната Некрасова — сподвижника Кіндрата Булавіна, які очолювали козацький бунт проти релігійних і соціальних утисків народу, що був жорстоко придушений.

У 80-х рр. XVIII ст. з Кубані на Дунай почалося друге масове переселення некрасовців. Воно було пов'язане з наступом російських військ на Кубань і приєднанням до Росії Криму, що доти перебував під владою турків і татар. На згадку про ті часи недалеко від Вилкового, вище по Дунаю, стоять села Стара й Нова Некрасівки, а на околицях міста є острови Кубанка, Кубанський, Анкудиново. Поступово різниця між старообрядниками й некрасовцями стиралася, їх усіх почали називати липованами.

Вони будували рибальські житла з російськими печами. А щоб побудувати так званий «очеретяний будинок», потрібно було в плавнях накидати горб з мулу, а потім зробити фундамент будинку зі стовбурів верби, переплести їх очеретом і мотузками, обмазати мулом, добути з Дунаю, і очеретом покрити дах. Очеретом

Пам'ятник засновникам м. Вилкового

також топили російські печі, висікаючи вогонь кресалом. Жили важко, хатини освітлювали риб'ячим жиром. Захищалися від частих розливів Дунаю, страждали від жару й пожеж, що часто виникали влітку. Для зручності пересування на човнах розчищали канали-єрики. Із дна діставали густий мул. З нього буквально «ліпили» грядки городів, наросчували площі садів. Під щедрим південним сонцем на цій землі непогано достигали овочі, плодоносили дерева. Щоправда, створювати все це доводилося не раз і не два — часті паводки змивали наносні нестійкі греблі, а коли Дунай бував особливо повноводним, земляні дамби не витримували, і вода вільно розгулювала по садах і городах, а то й руйнувала житла.

Козаки на берегах Дунаю. Перші згадки про українських козаків, що з'явилися тут, датовані 1576 р. Закоренілі вороги татар і турків запорожці постійно воювали проти них на суходолі й на воді. Курсуючи на своїх «чайках» і «дубках» (невеликі судна) уздовж Чорного моря й гирла Дунаю, вони перехоплювали ворожі військові судна, а ввійшовши в Дунай, знищували турецькі укріплення.

Улітку 1624 р. відбулася битва запорозької флотилії з турецьким флотом біля дунайського гирла. У битві взяли участь 300 козацьких чайок проти 200 турецьких галер. Через несприятливі погодні умови козаки зазнали поразки.

У 1675 р. Запорозьку Січ очолив кошовий Іван Сірко. Талановитий безстрашний воєначальник, він не раз переслідував турків на прибережних чорноморських землях і ходив на Килію. Цар Олексій Михайлович недолюблював волелюбного й незалежного отамана, але, оскільки той був грозою турків, змушений був його терпіти. Саме Іван Сірко з його відчайдушними товаришами й надихнули І. Репіна на створення відомої картини «Запорожці пишуть листа турецькому султанові».

На самому початку XVIII ст. Петро I наказав зруйнувати Запорозьку Січ за зраду частини козацької старшини під час Північної війни. І тоді перші втікачі з'явилися в Придунав'ї. Однак вони незабаром домоглися прощення й повернення на батьківщину.

У 1775 р. Катерина II наказала за «обурливий дух» обеззброїти запорозьких козаків і знищити Січ. Козаки, які не підкорилися, зі своїми сім'ями рушили до турецьких кордонів, куди ще за Петра I втікали їхні батьки й діди. Уже через рік російський поручик Ачкасов повідомляв уряд про те, що «колишніх запорожців від Бендер до Дунаю більше десяти тисяч осіб». Багато з них осіли у Вилковому — у тому са-

мому місці, де Дунай розгалужується на зразок вил і де «рукою» є Килійське гирло, а «зубами» — гирла Стамбульське, Білгородське, Анкудинове, Очаківське.

Пронеслися над містом десятиліття, змінювалася влада, а у Вилковому все залишалося незмінним: уклад, імена, звички, говірка, одяг, старовірські довгі бороди. На вутлих суденнях ходили рибалити в море. Маленьке Вилкове вже тоді прославилося своїми умільцями, насамперед — моряками й рибалками. Купці з Німеччини, Австрії, Польщі, Росії й Румунії, зачувши більшу вигоду, повалили за вилковською рибою. На початку XIX ст. щорічно з Вилкового вивозили до 320 000 кг червоної риби, 12 800 кг чорної ікри й понад 200 бочок уже тоді знаменитого дунайського оселедця, спосіб приготування якого вважався найкращим.

У XIX ст. жителі Вилкового брали найактивнішу участь у російсько-турецьких війнах.

Після закінчення Російсько-Турецької війни 1806—1812 рр. за Бухарестським миром Вилкове разом з усією Бессарабією відійшло до Росії.

У 1827 р. в «казенному селі Вилкове», як зазначалося в «Статистичному описі Бессарабії», жило 103 сімейства. Українців було 143 особи, російських старовірів — 355. У селищі стояло 110 будинків-куренив, старообрядницька каплиця, дерев'яна Свято-Покровська православна церква, 5 кузень і 3 шинки.

У ті самі роки вилковчани зазнали багато нещасть. Лютували чума й холера. Епідемії косили людей, яких ховали за селом у піщаних дюнах-кучугурах. Трохи пізніше на Бессарабію напала сарана — були знищені посіви.

Бажаючи одержати у власне користування води для рибного лову, вилковчани почали клопотатися про перейменування свого казенного села в посад. У 1840 р. «найвищим» указом Миколи I їхнє прохання було задоволене. Селище Вилкове перейменували в посад, жителі стали називатися міщанами. Це дало можливість займатися торгівлею, найбільш заможних 10 сімейств записалися в купці. Народилося місцеве купецтво, створюється міське управління — ратуша, з'явилися перші архівні документи посаду.

Після поразки Росії в Кримській війні в 1853—1856 рр. за Паризьким мирним договором гирло Дунаю відійшло до Молдавського князівства, а з 1861 р. — до Туреччини, Вилкове стало напіврумунським-напівтурецьким поселенням. Межа між румунською й турецькою сторонами проходила по «Гусеву» — внутрішньому каналу посаду. Турецька територія на честь сина паші одержала назву

Старобрядницький храм
Різдва Пресвятої Богородиці

«Килім-Бей» (у просторіччі Калимбейка). Уже названа водна перешкода Гусево-Білгородське розділила сім'ї, близьких родичів. Учораšní сусіди, полощучи в каналі білизну, перемовлялися між собою «через кордон». Користуючись цим розподілом селища, молодь, рятуючись від румунської військової повинності, поринала у вузький канал і через кілька хвилин була «за кордоном». Коли призовна кампанія закінчувалася, «турецький підданий» повертався додому. А рибалки були змушені платити податки вже на користь двох держав: Румунії як її піддані і Туреччині — за право ловити рибу в дельті Дунаю.

У результаті чергової Російсько-Турецької війни 1877—1878 рр. за Берлінською угодою були відновлені кордони Росії, і південна частина Бессарабії разом з посадом Вилкове знову відійшла до Росії.

Цар Олександр II дарував вилковчанам усі води й острови, що прилягають до посаду, у вічне й безплатне користування.

Новий і новітній часи у долі вилковчан. XX ст. й перші роки XXI ст. не були спокійними ні для країни, ні для далекої Бессарабії, що продовжувала переходити з рук у руки. У роки Першої світової війни 1914—1918 рр. Вилкове, як і весь Придунайський край, перебувало в прифронтовій смузі. Це погіршило становище його жителів. Майже все доросле чоловіче населення (1320 осіб) було призване до російської армії. Удома залишилися лише діти, жінки й старі.

У цей час королівська Румунія, скориставшись воєнними діями Антанти й порушивши всі домовленості, стала прибирати до рук Бессарабські землі. У цю нелегку пору й прибув у порт Килію на Дунаї матрос Железняк на міноносці «Зухвалий». Але незабаром, після важких боїв з румунськими військами, Дунайська флотилія (а з нею й Железняк) змушена була залишити Килію й відійти на Вилкове.

Наступили роки румунської окупації. Важке економічне становище краю супроводжувалося політичним гнітом.

У листопаді 1921 р. у Придунав'ї, у тому числі й у Вилкове, був організований рух опору румунським окупантам. Під керівництвом вилковчанина Йосипа Полякова (підпільна кличка Платов) був створений революційний комітет південної Бессарабії. Восени 1924 р. спалахнуло Татарбунарське повстання. Через три дні, незважаючи на запеклий опір, воно було придушене. Залишки повстанців з боєм відходили до міста Вилкове

в надії врятуватися в дунайських плавнях. Але окупаційні війська їх наздогнали. 98 людей без суду й слідства були розстріляні на околицях Вилкового — їхня пам'ять увічнена в місті скульптурним пам'ятником і меморіальною дошкою на вулиці Татарбунарського повстання. Глибокої осені 1924 р. румунські жандарми завантажили на стару баржу 800 людей. Це були сім'ї учасників повстання — старі, жінки, діти. Баржу вивели на середину Дунаю й потопили.

У червні 1940 р. Радянська Армія звільнила Придунайський край, і він увійшов до складу України. У місті з населенням близько 8 тисяч осіб були відкриті дві нові школи, клуб, бібліотека, магазини. Жителі одержали право на безкоштовне медичне обслуговування. Швидко організувалися чотири рибальських колгоспи, відновлювався рибопереробний завод.

Наприкінці 70-х років XX ст. в гирлі Дунаю запрацювала незвичайна для того часу База обслуговування ліхтеровозів. У лексиконі жителів міста з'явилися нові слова: «ліхтеровоз», «ліхтер», «інтерліхтер». Так починав своє життя новий порт Усть-Дунайськ. Головним його завданням була обробка ліхтеровозів «Юліус Фучик», «Тибор Самуелі», «Борис Полевой», «Павло Антокольський», «Микола Маркін», «Анатолій Железняков» — суден, що стали гордістю Міністерства морського флоту СРСР. Обробляв порт і великотоннажні п'ятдесяти- і сотисячні балкери. Вантажопотоки йшли більш ніж із 40 країн світу. Вантажообіг досягав більш як 4 млн тонн на рік. Порт був годувальником для портовиків і їхніх сімей, надією й опорою для вилковчан, гордістю всього Килійського району. Маючи вигідне географічне й геополітичне положення в гирлі Дунаю, Усть-Дунайськ є унікальним транспортним вузлом. До 250-річчя міста на площі морвокзалу був установлений пам'ятник першопрохідникові — засновникові Вилкового, що сьогодні є візитною карткою міста. Вилковський першопрохідник відбиває узагальнений образ багатьох рибалок-вилковчан. У його рисах вгадуються і непохитність, і волелюбність, і вміння протистояти стихіям та життєвим труднощам. Причालивши до берега, з важким хрестом на плечі він піднімається від річки до міста. Утомленою спиною повернутий до сходу сонця, до Дунаю, і освітлений цим сонцем рухається в невідомість. Йому судилося освоїти це місце, побудувати будинки і почати нове життя. Мученик віри й трудівник — таким побачив скульптор предка вилковчан.

Для ремонту рибальських суден державного тресту з видобутку риби у 1947 р. у Вилковому була організована база.

У місті були створені й працювали такі найбільші в Україні підприємства, як Вилковський завод пресових вузлів, ПМК-98 — гордість Дунай-Дністровської зрошувальної системи, установа «Південь», популярний на все Придунав'я торговельний гігант — Вилковський райрибкооп.

Завдяки настільки значним потужностям удалося вдосконалити комунальні мережі міста, дороги, лінії електропередач, реконструювати школи, стадіон, центральний сквер, кінотеатр, розвинути мережу дошкільних і шкільних закладів, медичних, культосвітніх, спортивних бюджетних організацій, відновити храм Різдва Пресвятої Богородиці. Жити б і далі, благоустроюючись і розвиваючись, але не здійснюються поки надії, пов'язані з незалежністю України. З усіх підприємств міста сьогодні успішно працює тільки ремонтно-експлуатаційна база флоту.

І все-таки вилковчани люблять своє місто і, як можуть, благоустроюють, прикрашають його. Не тільки час і влада випробовують їх. Зазвичай спокійний краєсень Дунай часом здіймається, виходить із берегів і несе людям нові нещастя. Велика повинь у довоєнний період трапилось у Вилковому в 1931 р. Багато лиха вона накоїла. Але потім Дунай затих на цілі тридцять вісім років. Ще одне серйозне підняття річки, коли майже все місто опинилося під водою, трапилось взимку 1969 р. 24 лютого вода ринула в місто. По вулицях поповзли мутні потоки, перемішані з льодовою крихтою. Вода заповнювала вулиці, заливала подвір'я й житлові будинки. Почалась евакуація. А в районах крижаних заторів пробивали дорогу воді потужні чорноморські криголами. З неба їм допомагали військові льотчики, що почали прицільне бомбометання в місцях заторів. Люди відстояли місто.

Завдяки вжитим заходам жертв не було. Але стихія залишила після себе дві з половиною тисячі підтоплених будинків. У них накопичився товстий шар мулу. Десятки кілометрів дерев'яних тротуарів були знесені водою, зруйновані перехідні містки. І навіть у цій трагічній ситуації вилковчани по-діловому, без паніки, усі гуртом стали відновлювати своє місто.

ВИЛКОВСЬКІ ХРАМИ

Старообрядницький храм Різдва Пресвятої Богородиці

Він стояв і стоїть у самому центрі міста. Йому була уготована драматична доля, з його існуванням пов'язана повчальна історія.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці будувалася не відразу й не на тій місці, де вона здіймається зараз. З розповідей старожилів, які чули це від своїх дідів-прадідів, старообрядницька каплиця, як і турецька мечеть, існували в поселенні Вилкове з кінця XVIII ст. Місце, де стояла перша православна церквітка, не знайдене, а от фундамент мечеті був виявлений на майданчику, відданому під будівництво Палацу рибалок наприкінці 50-х — початку 60-х років XX ст.

Близько 1790 р. в одному з провулків центральної частини посаду побудували дерев'яну каплицю Покрова Пресвятої Богородиці. До цього у Вилковому вже існувала православна Покровська церква, у якій молилися запорожці. Проте цю саму назву обрали для своєї каплиці й старовіри. Відомо, що вона горіла й відновлювалася кілька разів (1849, 1853 р.). Нарешті зібрання прихильників старовірства ухвалило будувати нову капітальну церкву. Звичайно, для спорудження такої будівлі були потрібні час і кошти. Тому відкрили тимчасовий молільний будинок («молитовню»). До сьогодні зберігся невеликий пустир у провулку напроти середньої школи № 2, що називають «Молільним». Його назва пов'язана з тимчасовим релігійним пристановищем старообрядників.

Старожили стверджують, що нова церква була закінчена в 1854—1855 рр., історик XIX ст. уточнює дату й називає роком початку капітального будівництва 1857 р. Після закриття центрального храму Різдва ікони й церковне приладдя перенесли в Нікольську (острівну) церкву.

Якийсь час після закінчення будівництва, «років 20 або близько того», старообрядницька церква Різдва не мала дзвіниці. Її вінчав «восьмерик» (великий купол),

Старообрядницький храм Святого Миколи Чудотворця

висота якого досягала 16—18 м. Історик-краєзнавець Г. Бахталовський називає дату спорудження дзвіниці. Це 1873 р. Її висота — 16 сажнів (32 м). Дзвонів було 6, серед них — стопудовий, котрий підняли на дзвіницю трохи пізніше — на початку 1880-х років. У 1962 р. розпорядженням офіційної державної влади церква була закрита. Остання служба в храмі відбулася 26 вересня названого року.

Спочатку приміщення віддали під склад Рибкоопу, потім до нього прибудували невеликий дитячий шаховий клуб, згодом на прицерковній території намагалися організувати дитячий майданчик і завезли гоїдалки. Але церковний двір раптом втратив зелений газон, всохли дерева. У приміщеннях знайшли притулок дивні, переважно п'яні особи. Зрештою трапилася пожежа — основна частина церковної будівлі згоріла в лютому 1980 р.

З початком перебудови войовничий атеїзм почав поступатися позиціями, і в 1990 р. ініціативна група парафіян під керівництвом Семена Власенка звернулася в міську раду з проханням про дозвіл відновити церкву Різдва. Дозвіл був отриманий.

Старообрядницький храм Святого Миколи Чудотворця

Це друга капітальна старообрядницька церква, розташована на о. Калимбейка. Порівняно з церквою Різдва вона молода — зведена на самому початку XX ст. Вибудована у формі корабля: зодчий вирішив використати один із найдавніших символів — храм Божий, що пливе по бурхливому життєвому морю. Дивно вдалі його барви: світло- і темно-блакитний колір на тлі неба створюють ефект ширяння. Оточену з усіх боків водою (церква стоїть на перехресті повноводного Старостамбульського й внутрішньоміського Білгородського гирл), її добре видно з боку Дунаю. Церква викликає незмінне замилювання в усіх, хто приїжджає у Вилкове водним шляхом.

Внутрішнє оздоблення церкви відповідає старообрядницьким традиціям: вона, як і храм Різдва, розділена на дві половини — чоловічу і жіночу; лави й ослони поставлені тільки для літніх і хворих. У ній ба-

Свято-Миколаївська Православна Церква

гато стародавніх ікон унікальної композиції: на площині однієї дошки відтворюється відразу кілька подій. Такі, наприклад, як «Страшний суд», «Створення світу». Барочна традиція активно використовується у вівтарному іконостасі. Його основна колірна гама — золотаво-коричнева, при запалених свічках він мерехтить і переливається.

Фундамент храму був закладений протоієреєм Іоанном в 1907 р., а будівництво розпочалося в 1911 р. Закінчені основні роботи були в 1913 р., і в цьому ж році, 3 травня, єпископ Кирило Одеський освятив церкву. Основні торжества на честь її відкриття проходилися 21—22 травня 1913 р. — вони були присвячені принесенню мощів святого Миколи у вилковський храм, присвячений йому.

Цій події передували багаторічні переговори й кількарізні звернення до світської й церковної влади. 23 грудня 1905 р. бессарабський губернатор офіційно повідомляє ізмаїльського справника про те, що сенатор Дурново дозволив побудувати в селищі Зеландсько-Вилкове, на місці недобудованої церкви, нову дерев'яну.

Спорудження церкви в невеликому селищі Вилкове потрапило під суворий державний контроль. Її будували 7 років, були зміни в проекті, не раз довелось звертатися за додатковими коштами. Канцелярські реєстри й підвітні акти, послідовно пронумеровані, підписані й затверджені печатками, збереглися дотепер. Про закінчення будівництва свідчить акт губернського архітектора, який оглянув кам'яний старообрядницький храм (спочатку йшлося про дерев'яну будівлю) і знайшов його «спорудженим і зовсім кінченим, з матеріалів

гарної якості й у всьому відповідно до затвердженого проекту». Богослужіння було дозволене. Тільки після цього відбулося освячення храму й дозволене святкування на честь його відкриття.

Пройшовши випробування війнами й часом, храм Святого Миколи-Чудотворця вистояв. Парафіяни цієї церкви пишуться її красою.

Свято-Миколаївська православна церква

Церква зносилася й перебудовувалася кілька разів. Останній — на початку XX ст. Загальний вигляд і всі деталі цього православного (тобто офіційно дозволеного никоніанського) храму радують новими віяннями, властивими церковному зодчеству на рубежі XIX і XX ст. Майстерне переплетення ідей бароко й модерну, іконостас, створений під впливом великого майстра Фаберже, роблять церкву твором нового мистецтва. Це ніби дорогий дарунок Богові й людям, піднесена духовність у ньому підкріплена земною красою.

Г. Бахталовський з'ясував, що першою обителлю православних у Вилковому була маленька Покровська церква «з лозняка, очерету, глини або мулу». Вона розташовувалася на березі Дунаю, за 370 кроків від плавнів. У 1818 р. поблизу запорозького цвинтаря був закладений кам'яний фундамент для нової церкви. На колишнім місці приблизно в 1824 р. з'явилася дерев'яна капличка.

Старенька очеретяна церква «своїм жалюгідним виглядом збуджувала священну ревність» і, звичайно, спонукала «до побудови більш благолепного храму». Це сталося: на початку 20-х рр. XIX ст. була вибудована нова церква й на новому місці. Її відкрили 25 березня 1825 р. «в ім'я св. Миколи-Чудотворця (весняного)». «Церква дерев'яна, міцна, виштукатурена вапном, крита шалівками, престол один, холодний». У церкві споконвічно були дзвіниці й дзвони.

Будівництво цього храму велось здебільшого коштом парафіян. В огорожі, поруч із високою тополею, був установлений стовп із поперечиною, на якій висів великий дзвін. Він дзвонив, збираючи людей на розвантаження цегли, що везли баркасами по Дунаю. Від ріки й до самого місця будівництва люди стояли «ланцюжком», передаючи цеглини одне одному. Усі ковальські роботи виконував Євгеній Веремійович Передерій.

День освячення храму став загальноміським святом, яке закінчилося обідом, під час якого жертвували, дарували гроші для придбання ікон і церковного начиння. Павло В'язовський, що був тоді старостою, із сином Іваном і декількома вилковцями побували в Києві, Єрусалимі, Константинополі, біля Афонських святинь. На деяких іконах храму досі збереглися написи, що підтверджують їхнє придбання на Афоні. Плащаницю храму подарував румунський король Фердинанд, що відвідав Вилкове. Престол придбали місцеві купці.

Храм прикрашають панікадила й 12 гарних мідних свічників. Вони виготовлені на заводі Ю. А. Гостунського Подільського повіту Московської губернії в 1902 р. На всіх є дарчі написи.

22 травня 2002 р. парафіяни Свято-Миколаївської церкви з особливою врочистістю відзначили 100-літній її ювілей. До цього дня повністю відреставрували внутрішній розпис храму, відремонтували вівтар, провели опоряджувальні роботи. Ніхто з православних не залишався осторонь, хто чим міг надавав посильну допомогу. Це стосується як приватних осіб, так і підприємств міста.